

1. Forfatter med forhindringer

HAN HAVDE EN FORFATTERDRØM, og ikke et ondt ord om det. Forfattere gør som regel ingen skade, og de fleste drenge sidst i teenagealderen har mere grandiose fantasier end som så. De handler gerne om fodbold.

Men jeg har svært ved at sympatisere med ham, for han gør mig så flov, at det kun er med stor selvovertalelse, jeg nødtvunget erkender, at han var mig. Om ikke andet fremgår det af fotografier fra dengang, rent biologisk er han en yngre og stærkere udgave af mig. Det lader sig desværre umuligt nægte, selv om det er mig lige så umuligt at identificere mig med ham. Men hvis jeg tvinger mig selv til det, kan jeg udmærket huske ham.

Hvis det var blevet spået ham, at han skulle blive en af landets kendteste forfattere, ville han bare have nikket tankefuldt bekræftende, for det var han allerede overbevist om. Men havde man samtidig fortalt ham, at han skulle sælge flere bøger i Sverige, end der er indbyggere, ville han være blevet lige så ilde berørt, som jeg nu er ved ham.

Allerede som teenager var han helt på det rene med, at høje oplagstal er noget foragteligt, og det var sandelig ikke sådan en forfatter, han ville være. Han var nemlig et litterært geni og altså modsætningen til Sigge Stark¹ og Olle Hedberg², datidens bestsellerforfattere, som han naturligvis ikke havde læst.

Som ung skribent er man helt på det rene med en del grundpræmisser; i den henseende adskiller nutidens debuterende smågenier sig ikke fra den, jeg var for fyrre-femogfyrre år siden. Der er visse regler, der synes at være evige, eller i hvert fald meget sejlivede. Allerede som gymnasiast ved man, at man skal være *nyskabende*, og måske skal det, man skriver, også være *frigørende*, selv om jeg er usikker på, om netop det floskelord er kommet til senere.

Sådan var James Joyce, det ved alle unge vordende forfattere.

Ulysses, som man selvfølgelig læser på originalsproget, indeholder ingen uklartheder. Franz Kafka, der derimod uretfærdigt er blevet opfattet som udsøgt uforståelig, var i det mindste dengang en glimrende forfatter for den, der ville brillere i selskabslivet med halsbrækkende udlægninger og dristige fortolkninger.

Jovist, det der med rødvin og stearinlys holder stik, unge skribenters dybsindighed kender ingen grænser, og når man tænker tilbage på det her så længe efter, rammes man af håndsved og rødmen ved tanken om, hvordan det var. Selv digte af Erik Lindegren var krystalklare, ikke mindst fordi svensklæreren i 3.g. var, eller påstod at være, en nær ven af den store digter.

Engang hævdede den unge mand over for selvsamme lærer, at hans seneste stil om gud ved hvad var lige netop *nyskabende*. Det er tilladt at hånle, jeg har intet at sige til den unge mands forsvar, for jeg finder ham ulideligt prætentios.

Enhver forfatter in spe ved, at man er nødt til at skrive på en anden måde end alle andre og helst svært forståeligt, eventuelt med søgte metaforer. Skal man sige noget til ungdommens forsvar, så handler det blot om at gøre en dyd af nødvendigheden.

For hvis man ikke har noget særligt at sige, er det nødvendigt at skrive dunkelt poetisk eller smukt halvuforståeligt, og fra starten beror det hele på en ren misforståelse.

Den gymnasieelev, der skriver bedre svensk end alle de andre 24 i klassen, har nemlig svært ved at gennemskue det alt for spinkle statistiske sammenligningsgrundlag. Man bilder sig ind, at man er udvalgt, stadig uden at have noget at sige, og sådan er det sikkert startet for de fleste, og derfor har vi mindst tusind forfattere for mange selv i vores lille land.

Som tyveårig opfattede han altså sig selv som en af de udvalgte og var hverken den første eller den sidste til at drage denne dårligt underbyggede konklusion.

Men hvad skulle denne forfatter skrive om? Det betragtede han forbløffende nok som et mindre problem, eftersom det ikke var indholdet, men stilen, der skilte avnerne (Sigge Stark) fra kerneerne (James Joyce).

En ung forfatter søger i første række sin flok, eller snarere sin

stil. Til en begyndelse handler det om at opstøve en litterær sam-
hørighed et eller sted i verdenslitteraturen, en stil med høj litterær
prestige, som man kan knytte an til. Eftersom det nødvendigvis
skal være en moderne og eksperimenterende teksttype, er man
nødt til at udelukke størstedelen af den klassiske verdenslitteratur.
Leo Tolstoj dur lige så lidt som Charles Dickens.

Han specialiserede sig hurtigt i moderne fransk litteratur, fordi
den ikke alene nød en højere grad af modernistisk prestige end
engelsk-amerikansk litteratur, men også helt afgjort var mere ori-
enteret mod stil end indhold.

Alain Robbe-Grillet var genstand for en kultisk dyrkelse i
1960'erne og havde angiveligt skabt "den nye franske roman" ved
at skrive tekster, der kun beskrev det ydre hændelsesforløb, hvor
trivielt det end måtte være, og med jernhård disciplin undgik alt,
hvad der lignede intrige og personskildring, altså indhold.

Jeg tænker, at jeg i dag ville finde disse eksperimenter menings-
løse og ulæselige, men også, i lyset af datidens dyrkelse, se
dem som en interessant parallel til historien om kejserens nye
klæder.

Den unge forfatter drønedes ud ad dette sidespor og læste snart
Robbe-Grillet med tilbageholdt åndedræt. Og jeg kan huske, at
han gik i Röda Kvarn (som biografen hed) og så filmen *I fjor i
Marienbad* (med manuskript af Robbe-Grillet), fuld af andægtig
beundring over al den geniale mangel på handling.

Til hans forsvar kan jeg blot sige, at han bestemt ikke var den
eneste intellektuelle, der lod sig forføre af denne film, som med
tiden er blevet filmhistoriens mest parodierede og latterliggjorte.
Samtlige filmanmeldere (så vidt jeg husker) havde givet filmen
topkarakter, og biografpublikummet bestod overvejende af unge
mænd og kvinder med kunstnerisk arrangerede halstørklæder
og solbriller (i biografmørket), og røg de cigaretter, var det helt
sikkert Gauloises.

Robbe-Grillet's programmatisk uforståelighed var meget
opmuntrende, for den beviste, at en kunstnerisk roman ikke behø-
ver at handle om noget specielt, det er nok at skrive smukt. Der
har vi den nødvendighed, som kan blive en dyd for den, der kun

er omkring de tyve og ikke har ret meget at sige om andet end sig selv.

Claude Simon blev det næste store fund i den flok af franske forfattere, som den unge mand ville med i. Claude Simon skriver suggestivt med feberagtigt fossende sætninger i én strøm, der nogle gange breder sig over flere sider uden punktum, og en ældre læser ville måske nok tabe koncentrationen indimellem, fordi handlingen (der er trods alt en handling, men den er fragmentarisk) bliver uklar. Men at handlingen er uklar, vil sige, at læseoplevelsen ligger i selve sproget, og at det er teksten i sig selv, der er kunsten.

Han lærte sig at efterligne Claude Simon og kunne snart skrive sætninger, som uden punktum og med uklar handling strakte sig over flere sider. Han valfartede til en forelæsning, Claude Simon holdt på Uppsala Universitet, og vidste snart alt om meningen med den meningsløse litteratur.

Jean-Marie Gustave Le Clézio havde netop på dette tidspunkt sit store gennembrud i Frankrig med romanen *Le Procès-verbal* (som i både dansk og svensk oversættelse fik den tidstypiske titel *Rapport om Adam*). Bogen er med garanti sværttilgængelig (i dag) og handler om de tanker og iagttagelser, der – i systematisk uorden – farer gennem hovedet på en psykotisk ung mand, der går rundt i Nice. Men dengang var teksten enormt inspirerende for en ung vordende forfatter, der forstod alt.

Med en vis tøven mindes jeg, hvordan den vordende forfatter også valfartede til Le Clézio og ad mærkelige veje fik opsnu-set ikonets privatadresse på 11 Place Ile de Beauté, tæt ved den gamle havn i Nice. Vel fremme ved den rigtige dør i opgangen tænkte han, at en person, der havde ry for at være så menneskesky, ikke ville lukke op ved et almindeligt tryk på dørklokken. Han tog chancen og forsøgte sig med et specielt, tre korte og et langt måske. Desværre virkede tricket.

Le Clézio lukkede straks op i den tro, at det var en ven eller en slægtning, der havde ringet på.

Jeg kvier mig ved at huske, hvad den unge mand, der engang skulle blive mig, faktisk sagde, da døren gik op. En masse vrøvl

selvfølgelig, for der gik et par minutter mere, før Le Clézio høfligt afslog tilbuddet om, hvad man må formode har været en længere litterær diskussion. Han foreslog i stedet at genoptage samtalen på en bestemt café på et nærmere angivet tidspunkt. Han dukkede ikke op. Men forklarede senere i et brev, at der var kommet noget i vejen.³

I forbigående kan man notere sig en vis historisk ironi i, at den unge mand her røbede et klart talent som opsnusende journalist – en tanke, der dog umuligt kan være faldet ham ind.

Hvis man er i tyveårsalderen, mere talentfuld end gennemsnittet som skribent, hvad han vel nok var, desuden er en dristigt dreven imitator af Claude Simons stil og har J.M.G. Le Clézio som, om ikke ligefrem nær ven og kollega, så i hvert fald åndelig skytshelgen, er der en vis risiko for, at et forlag vil udgive de stilparodier eller rettere ubevidste falsknerier, som sprøjter ud af rejseskrivemaskinen, en lyseblå Remington.

De unge, upublicerede forfatters første værker er temmelig ens, dengang som nu. Det gælder om at skrive “nyskabende”, det vil sige opfindsomt og gerne med et eller andet ekstra lille påfund såsom at blæse på sidenummerering eller tegnsætning, undlade stort begyndelsesbogstav eller skrive med ulige højremargin eller i værste fald udelade alle e’er i teksten. Det er så, hvad det er. Men eftersom personer i debutalderen har begrænset livserfaring, bliver selve historien også begrænset til den slags, der sikkert interesserer alle unge.

Standardhistorien i debutromaner handler derfor om en ung mand, der rejser til Paris, gør sig sine seksuelle erfaringer og vender hjem, dystert, men dybsindig. Andre rejsemål er tænkelige, hvis man vil være mere original; i en debutroman fra treserne tilmed Polen.⁴

Denne standardmodel er siden blevet rationaliseret, så den unge mand, eller nu lige så gerne unge kvinde, gør sig sine seksuelle erfaringer i Stockholm og ryger cigaretter, dog ikke længere Gauloises.⁵

Ham, der var mig, røg naturligvis kun Gauloises, ikke for tobaksnydelsens skyld, men for franskhedens, og han holdt dem

mellem tommel- og pegefinger som en ægte intellektuel.

Følgelig skrev han to af den slags romaner, delvis *on location* i Frankrig. Jeg husker kun titlerne, resten var sikkert dybsindigheder garneret med seksuelle erfaringer eller tilmed påståede seksuelle erfaringer i Paris, alt sammen i et sprog, der efteraber Claude Simon.

Det er lidt af en gåde, at det skal gøre ondt at fortælle det her. Man kunne mene, at der ikke er nogen grund til at skamme sig over sig selv som ung hvalp. Ungdomsdrømme og absurde præntioner, hvad der måske til dels er en og samme ting, burde ikke være noget at gruble så meget over. Og da slet ikke noget at skamme sig over. Litteraturen har til alle tider virket voldsomt dragende på mange, og det er kun naturligt, at de fleste af os er ubehjælpssomme i starten, hvor vores higen er meget større end evnerne.

Altså må der være en anden grund til, at jeg synes så dårligt om den unge drømmer, der ville være forfatter i stedet for verdens hurtigste svømmer eller bedste fodboldspiller, hvad der sært nok ikke ville have været lige så pinligt.

Nå, men titlerne på de to første romaner var *R* og *Ré*; skulle de ulykkeligvis være blevet antaget, havde forlæggeren dog helt sikkert fundet på nogle titler, der virkede mere tillokkende på læserne.

En ung forfatter, der gerne vil have sit manuskript udgivet, sender det først til Bonniers, derpå til Norstedts, derefter til Gebers og så fremdeles ned ad prestigeskalaen.

Dermed begynder en tid mellem håb og fortvivelse, nogle gange en lang tid, nogle gange meget lang. I Afslagsfase I modtager man en rudekuvert med sort relieftryk samt en meddelelse fra postvæsenet, der gør det skånselsløst klart, at forlaget også har sendt et anbefalet brev. Med andre ord, man får manuskriptet retur. I kuerten ligger der en trykt lap papir, som meddeler, at Bonniers (eller Norstedts, Gebers, Wahlström & Widstrand osv.) lige for tiden har alt for mange udgivelser på programmet og desværre ikke kan tilbyde at udgive bogen.

I Afslagsfase II kommer der stadig en kuvert med relieftryk

sammen med den forbandede meddelelse om det anbefalede brev. Her er der imidlertid ikke en trykt standardformulering i kuverten, men et brev skrevet af en rigtig forlagsperson, som fortæller, at det her er ret godt og lovende, men ikke godt nok til at udgive.

Så skriver den unge forfatter i værste fald et voldsomt polemisk brev, hvor han stempler forlægger og lektører som idioter. Åh jo, det gjorde han – naturligvis.

Afslagsfase III er den mest sataniske. Der er brev fra Bonniers, men uden samtidig returnering af manus pr. anbefalet brev.

I netop hans tilfælde, som jeg tydeligt husker, var brevet kortfattet, men løfterigt. Det var fra Den Store Forlæggers sekretær. Hun lod vide, at man gerne måtte ringe og aftale et møde med Åke Runnquist selv.

Den unge mand, nu så godt som vaskeægte forfatter, ringede ti sekunder senere og fik en tid en uge efter. Men skidt, hvad betød den ulideligt lange ventetid, bogen var endelig antaget. Han bralrede stolt op om det over for vennerne. Havde længe kaldt sig forfatter, men kunne nu se pralerierne indhentet af virkeligheden.

Starten på den følgende pinagtige scene er skildret i Bo Widerbergs film *Ravnkvarteret*, og derfor formår hukommelsen sikkert ikke at holde filmen ude fra min virkelighed. Skal den unge, håbefulde forfatter virkelig ligesom Thommy Berggren passere duknakket forbi en knejsende buste af August Strindberg? Jeg har af visse grunde, forklaring følger, ikke sat mine ben på Bonniers Forlag i treogfyrre år og ved ikke, hvordan der ser ud derinde.

Resten husker jeg klarere. Han kommer altså ind til den legendariske Åke Runnquist, som nok kunne indfri selv høje forventninger til midaldrende intellektuel bogforlægger på et fint forlag. Overfyldt skrivebord, distræt stil, butterfly og udstående ører, karakteristisk lugt af papir og støv.

Samtalen indledtes. Jeg går ud fra, at den unge mand, der lige havde skrevet sin tredje roman, nu stod og vævede og gjorde sig til af for eksempel sin viden om moderne fransk litteratur.

Åke Runnquist nikkede venligt, han havde givet set det her før, scenen kan have været hen ved ti minutter. Da forfatteren til sidst spurgte, hvordan og hvornår der skulle skrives kontrakt, så

Åke Runnquist forbløffet op og sagde, at nej, nogen kontrakt var der ikke tale om, man havde ikke i sinde at udgive det her. Men, forklarede han mildt, manuskriptet var dog så interessant, at han gerne ville “kikke på” ophavsmanden.

Ophavsmanden ville *ikke* kikkedes på. I et kort, men rasende udfald erklærede han, sandsynligvis uden at bruge ordene “gamle svin”, selv om han tænkte dem, at én ting skal du være klar over (dit gamle svin), nu går jeg til Norstedts, og jeg vil aldrig udgive en bog på Bonniers.

Åke Runnquist samlede sig irriterende hurtigt, ønskede held og lykke og tilføjede, at “hvis det går godt for dig, kan vi vel købe dig tilbage”.

Og så mindede han den unge mand, der næsten var blevet forfatter, om at tage manuskriptet med sig. Der havde jo ikke været nogen grund til at bekoste den dyre porto, når forfatteren alligevel kikkede ind.

Godt tyve år senere mødte jeg Åke Runnquist til en fest, der var arrangeret af Månedens Bok. Jeg mindede ham om historien om at “kikke på” og ikke mindst det der med at købe forfatteren tilbage, hvis det gik godt for ham.

Den gamle forlægger så eftertænksomt på mig, beklagede, at han ikke kunne huske formuleringen om at købe tilbage, men medgav, at han udmærket kunne have sagt sådan. Efter en lille kunstpause tilføjede han:

“Men nu bliver det vel lige dyrt nok ...”

Året må have været 1989, og spionhistorierne om Hamilton var begyndt at ligne alle tiders største kommercielle romansucces. Unægtelig lige dyrt nok.

Den første tanke, der melder sig ved denne erindring, siger sig selv. Intet kan være længere fra Robbe-Grillet, Claude Simon og (frem for alt den unge) Le Clézio end romanerne om Hamilton. Jeg, der har skrevet dem, var et helt andet menneske end det selvudnævnte geni, som på så – utilsigtet, går jeg ud fra – ydmygende vis blev afvist af Åke Runnquist.

Den anden tanke er mere provokerende. Åke Runnquist og hans konsulenter gjorde mig en umådelig stor tjeneste ved at refu-

sere manuskriptet. Eller også var det rent held. Når en ung forfatter er avanceret til Afslagsfase III, spiller der også tilfældigheder ind i forlagets beslutning. Måske havde man allerede antaget to andre debutanter det år, og måske, eller snarere sandsynligvis, efterlignede de to også den nye franske roman.

Den slags debutanter, nu om dage som regel sortklædte og med ring i øret, men ellers lige så dybsindige som noget ældre tiders debutanter (der dog foretrak fløjlsbukser, halstørklæde, solbriller og i værste fald tilmed baskerhue) bliver som regel meget velvilligt behandlet af kritikken. Det kunne være blevet en succesfuld start, ganske vist uden læsere. En ny, lignende bog ville være udkommet to år efter. Stadig ingen læsere, men en eller anden lille pris og stipendier. En trist fremtid som yderst litterær forfatter kunne være blevet følgen, og en sådan bane er tilsyneladende meget vanskelig at bryde. Selv om J.M.G. Le Clézio faktisk gjorde det med maner.⁶

Nu kom redningen fra denne tragiske skæbne delvis også fra en meget uventet kant. Men det afgørende for fremtiden var, at romanmanuskriptet *Ré* var blevet vejet på forlæggeren Åke Runnquists overfyldte skrivebord og fundet for let.

Ikke kun på *hans* skrivebord, forresten. Den unge mand avancerede også til Afslagsfase III på det mindre, men meget ansete forlag Gebers. Der blev manuskriptet målt og vejet med samme resultat, Gebers' lige så navnkundige forlægger, Disa Törngren, ville ligeledes kikke på den unge forfatter, omend hun aldrig udtrykte sig sådan.

Jeg antager, at samtalen hos Disa Törngren på Gebers fulgte samme hovedlinjer som hos Åke Runnquist. Men dog med en klar forskel. Da Disa Törngren spurgte til kommende litterære projekter, beskrev den unge forfatter indgående og sikkert for omstændeligt, hvordan han havde tænkt sig at kaste sig over middelalderen med udgangspunkt i Petrus de Dacia ⁷, hvad der hurtigt fik forlæggerens interesse til at kølné. Hun gav temmelig skarpt det bestemte råd at holde sig fra middelalderen. Så var det andet her trods alt meget mere lovende.

Cirka syv år senere, i et helt andet liv og en helt anden verden,

stod jeg pludselig med de to romanmanuskripter *R* og *Ré* i hånden. De havde ligget gemt og glemt i en skrivebordsskuffe, men var sammen med cirka tusind andre objekter blevet beslaglagt ved sikkerhedspolitiets razzia i mit hjem.

De manuskriptbunker, jeg nu fik tilbage, var bundet sammen med gummibånd og mærket med et nummer og en beslaglæggelsesseddel fra sikkerhedspolitiet, hvor den nedfældede litterære bedømmelse rigtignok var uretfærdig, men i det mindste drastisk kortfattet: *Porno*.

Det er svært at huske de temmelig blandede følelser, der fløj gennem hjernen, da jeg læste sikkerhedspolitiets lapidariske anmeldelse. Måske var det mest som pludselig at få en spand gylle smidt i hovedet, måske var det endnu mere en form for skamfølelse over den egocentrisk upolitiske litteratur, jeg engang havde befattet mig med. Uden mindste betænkningstid gik jeg straks i gang med at brænde de to manuskripter i kakkelloven, ark for ark for at ikke et eneste bogstav skulle blive tilbage.

Jeg har fuld forståelse for min følelsesmæssige reaktion på lige det tidspunkt. Men eftersom jeg ikke husker et ord af de der to romaner, ville jeg gerne i dag have dristet mig til lidt smuglæsning, om ikke andet så af ren nysgerrighed. Hvor god var den der unge mand egentlig til at imitere den kommende nobelpristager (det var han klippefast overbevist om) Claude Simon? Og ville jeg forresten overhovedet kunne vurdere det uden at finde en af Claude Simons dedikerede romaner frem fra reolen?

Claude Simon fik rent faktisk Nobelprisen i 1985, og det har jeg ingen som helst problemer med. Lidt vanskeligere viser det sig nu, hvor jeg skriver dette afsnit, i oktober 2008, at være at forholde mig til J.M.G. Le Clézio, som jeg kort forinden havde gættet på som årets Nobelprismodtager. Dog mest for sjov, for at diske op med et for almenheden ukendt navn, og fordi jeg netop den uge havde forsøgt at rekonstruere min ungdoms intense, men alligevel noget gådefulde forhold til dette særegne forfatterskab. Men i går, klokken 13.00 præcis, blev det meddelt, at årets Nobelprismodtager i litteratur er Jean-Marie Gustave Le Clézio.

Det er ikke uproblematisk. Ville jeg have skrevet lige så non-

chalant spøgefuldt om ham, hvis jeg havde vidst det? Formentlig ikke. Det ville virke skabagtigt koketterende. I min beretning passede han bedst som ukendt for de fleste og læst af få. Og det var faktisk sandt, da jeg skrev dette kapitel.

Sagen er trods alt mere komisk end pinlig. Begge mine litterære ungdomsidoler fik faktisk Nobelprisen. Han var måske ikke så litterært ubevandret endda, den der utålelige unge mand, der skulle blive mig.

2. Gentleman på afveje

JEG BLIVER NØDT TIL at bore dybere i, hvorfor jeg føler så stor modvilje mod den unge mand, der i årene 1964-66 forsøgte at blive forfatter i halen på den nye franske roman. Spørgsmålet er ikke til at komme uden om, pinligt eller ej.

Det har i et vist omfang noget at gøre med hans manglende engagement i andet end sig selv, hans nedladende syn på andre mennesker og hans verdensbillede, som helt og holdent var præget af den gamle overklasses syn på tilværelsen.

Man vælger ikke sine forældre, det er sandt. Jeg kan dårligt anklage ham for at være født i en klasse, hvis værdier jeg i almindelighed ikke deler. Nogle af hans manerer er og bliver ikke desto mindre voldsomt irriterende, for eksempel at han talte et sprog, der var koldt nedladende, fordi udtalen straks markerede afstand – eller samhørighed. De sproglige forskelle var meget større for fyrré år siden, i dag må overklasse mennesker genkende hinanden på ganske andre og mere diskrete markører.

Men ikke alt i dette højborgerlige verdensbillede – han var så sent som i 1964 medlem af HUF, Högerpartiets ungdomsorganisation – er af det onde. En gentleman passer på sine sko og har dem i årtier, for man skal ikke sløse. En gentleman, også en meget ung en, respekterer husassistenterne, taler høfligt til dem og behandler dem som jævnbyrdige. En gentleman ligger ikke andre til byrde og forsørger sig selv, hvis der skulle opstå behov for det, det vil sige ifald – som i hans tilfælde – familieformuen er gået tabt.

Altså tog han arbejde for at finansiere sine universitetsstudier. At tage lån ville være næsten ligesom at nasse, for en gentleman har ikke gæld.

Han arbejdede derfor som lærervikar forår og efterår og i sommerferien som havnearbejder i Stockholms frihavn. Den indstilling, at klare sig selv, repræsenterer den gode side af hans baggrund. Lige netop det er ikke noget at skamme sig over.

Men jeg skammer mig over hans litterære sværmerier. Ikke så meget fordi de var skøre, som fordi de var så alvorligt ment. Og derfor fik ham til at svigte den store opgave, han havde pålagt sig selv.

Han ville knuse kostskolen Solbacka, det havde han svoret ved sig selv en martsaften med rød himmel, hvor rådsmedlemmerne havde tvunget hans klassekammerater, nogle af dem grædende af skræk for følgerne, til at hælde spandevs af skiftevis koldt og brandvarmt vand ud over ham, mens han lå lænket til jorden mellem fire jernspid, udpændt som et Andreaskors.

Solbacka var utvivlsomt den afskyeligste kostskole, der har eksisteret i Sverige, og den voldelige "kammeratopdragelse", penaltismen, var ikke alene sat i udspekuleret system, men havde også ideologiske rødder i tredivernes fascisme. Det var ikke nogen dårlig livsopgave at forsøge at få den skole slettet fra landkortet, den var uendelig meget vigtigere end den nye franske roman.

Det er helt enkelt det, jeg har imod hans forfatterdrømme i disse år. Den litteratur, han forestillede sig og mente at kunne fornemme i sig, var til for den skønne kunsts skyld og ikke for politikkens skyld. En ny fransk roman havde aldrig kunnet handle om Solbacka. Tværtimod, i så fald ville det blive noget så banalt som en gammeldags engelsk roman.

Han havde en unik erfaring, et enestående vigtigt stof at skrive litteratur på, lige foran næsen, men det faldt ham ikke ind. Det var først i en anden verden og en anden tid, den roman kunne skrives.⁸

For dog at forsvare ham lidt vil jeg trods alt konkludere, at han udmærket var klar over problemet, konflikten mellem den moralske opgave at få lukket Solbacka og hans higen efter en mere diffus kunstnerisk storhed.

Han forsøgte faktisk at finde et kompromis, selv om dette kompromis kunne virke langt ude. Hensigten med at læse jura var at få et effektivt våben i hænde, der kunne vendes mod Solbacka. Skolens reglement var helt klart lovstridigt. Han læste altså ikke litteraturvidenskab og filosofi, selv om disse fag bedre havde kunnet tilfredsstille hans ambitioner som skønånd.

Juraen var mere alvor, men tjente i første række til at indfri et hadefuldt løfte. I anden række kunne juraen naturligvis blive hans levebrød, og ud af den slags overvejelser voksede der en kompromisidé, der gik ud på hurtigt at skrive licentiatafhandling i strafferet eller retshistorie, få en bekvem lærerstilling på universitetet, der kun lagde beslag på halvdelen af årets arbejdstid og – simsalabim – reservere den anden halvdel af året til nye franske romaner.

For selvfølgelig tænkte han ikke et sekund, at hans forfatter-skab skulle kunne bidrage til forsørgelsen. Det var jo ikke en Olle Hedberg, han ville være, og det var almindeligt kendt, at det kun var forfattere af denne lave og folkelige type, der kunne leve af at skrive romaner.

Sådan så de vage planer ud efter cirka to års jurastudier, hvor det unge selvudnævnte litterære geni næsten havde fået en bog antaget på Bonniers eller Gebers. I starten af den sommer arbejdede han på havnen og boede i en etværelses i Solna. Det var mest kaffe fra Brasilien og, mere moralsk diskutabelt, appelsiner fra Sydafrika af mærket Outspan, man lossede. Apartheidstaten Sydafrika bojkottede han som den gode liberale, han var, og købte aldrig de appelsiner, han var tvunget til at arbejde med på havnen.

På vej hjem efter en hård arbejdsdag, med værkende hvide fingerspidser efter kaffesækkenes hjørner og gnavsar på underarmene efter appelsinkasserne, læste han ligesom alle andre en formiddagsavis i bussen, selv om han tilhørte det mindretal af havnearbejderne, der valgte Expressen.

Netop denne særlige sommerdag⁹ var der en artikel i Expressen, der skulle ændre hans liv fundamentalt, lige så meget som forlæggeren på Bonniers kunne have gjort med en mere ulykkelig beslutning om udgivelse.

Her langt senere kan det virke noget overdrevet at påstå, at en artikel i en formiddagsavis, oven i købet af den mere primitive sensationstype, kan ændre et menneskes liv, litteratursværmer eller ej. Men hvis sandheden skal frem – som avisens slogan længe lød – er det faktisk, hvad der skete.

Artiklen i Expressen handlede om en slags dobbeltskandale.

Den første skandale var, at bladet FiB/aktuelt havde "afsløret", hvordan en eller anden, der "stod frem" (men anonymt, af grunde man snart forstod), havde aftjent værnepligten for en anden mod 10.000 kroner i sort betaling.

Anden del af skandalen var, at Expressen nu på sin side kunne "afsløre", at historien var rent opspind. Men desuden, at den, der havde solgt den opspundne skandale til bladet FiB/aktuelt og var "stået frem", havde fået ikke mindre end 5.000 kroner i honorar (svarende til 60.000 svenske kroner i dag). Det var en anelig sum, især i sammenligning med en løst ansat havnearbejders løn. Det var, hvad han kunne regne med at bogstavelig talt slæbe sammen i løbet af tre måneders sommerferie fra universitetet.

Her bød der sig en gylden chance. Nogle år tidligere var han ved en fejltagelse – han var fransk statsborger – blevet indkaldt til værnepligt i den kongelige svenske flåde, hvor han nåede at blive forfremmet til korporal, inden man opdagede fejlen, og han blev "hjemsendt for altid". Det var ikke en tildragelse, han gik op i, og han havde aldrig gjort væsen af sagen.

Men nu behøvede man ikke at være et litterært geni for at regne ud, at det der blad FiB/aktuelt var i knibe, havde voldsomt brug for en vaskeægte militærskandale og desuden var parat til at betale 5.000 kroner for historien.

Han stod straks af bussen, fandt den nærmeste telefonboks, slog FiB/aktuelt op i telefonbogen og ringede til chefredaktør Rune Ernestad. Meddelte så på sin sædvanlige overlegne maner, at han havde forstået, at bladet handlede med militærskandaler, at behovet for en ægte af slagsen turde være ekstra stort lige nu, samt at han selv havde netop en sådan vare at tilbyde.

En times tid senere sad han på chefredaktørens kontor i Svarvargatan på Kungsholmen og fortalte om sine pludselig værdifulde minder fra soldatertiden med vægt på det komiske snarere end indignationen – trods sine franske tilbøjeligheder var han ikke uden sans for dramatiske og malende detaljer – hvorefter redaktionen foretog nogle kontrolopkald, fik sagen bekræftet hos flådestaben og uden videre tilbød 5.000 kroner for historien, selv om den i bladets prekære situation måske var det dobbelte

værd. Det var han udmærket klar over, men en gentleman prutter ikke om prisen.

En journalist blev kaldt ind for at skrive reportagen, og var det gået sådan, hvilket var det mest sandsynlige, var hans liv nok blevet ved med at slingre mellem jura og fransklignende litteratur.

Men en eller anden, jeg har glemt hvem, men formentlig redaktionschefen Edgar Antonsson, fik et indfald.

“Så morsomt som du fortæller den her historie ... tror du ikke, du kunne gå hjem og skrive den selv?”

Omtrent sådan må ordene være faldet.

Vel kunne han det, han var jo faktisk forfatter. Snupede en stak af de seneste ugers FiB/aktuelt med (som han omhyggeligt lagde ind i en formiddagsavis på hjemvejen, så ingen skulle tro, at han læste sådan et blad, som han selvsagt aldrig havde læst), og brugte nogle timer på at granske den journalistiske stil for at se, hvad det var, der skulle efterlignes, og som helt sikkert var lettere at efterligne end Claude Simon.

De stilistiske studier var ikke til nogen videre hjælp. FiB/aktuelt var et ret harmløst *mannfolkblad*, som man siger i Norge, eller *herrtidning*, som den mere ironiske svenske betegnelse lyder. Det bragte reportager om den slags stof, som kan tænkes at interessere mænd, store eller diskutabile sportspræstationer, billedreportage fra 24-timersløbet i Le Mans, spændende voldsforbrydelser og måske en udførlig redegørelse for bokseren Bosse Högbergs seneste bravader uden for ringen.

Det, som bladet var mest kendt for, var imidlertid foldeudpigen, et farvebillede i dobbelt sideformat, som kunne foldes ud, dengang et forbløffende kysk skue, for eksempel af en ung pige, der løber op på en strand fra havet i våd T-shirt og lyseblå bikinitrusser. Det var dette, set med senere tiders øjne uskyldige indslag, der gjorde, at det aldrig ville være faldet en ung gentleman med intellektuelle prætentioner ind at købe mandebladet.

Men nu gjaldt det om at tjene 5.000 kroner på et job, der trods alt var mindst lige så hæderligt som at losse sydafrikanske appelsiner. Han skrev historien på et par timer og gjorde det selvfølgelig

så godt, han kunne. Det skal siges, at sådan en tekst, som i kronologisk rækkefølge skildrer noget, man selv har oplevet, og hvilke iagttagelser man gjorde i den forbindelse, er blandt det allernemmeste at skrive, en slags journalistikkens ABC.

Han afleverede artiklen dagen efter og kunne straks efter få udbetalt 5.000 kroner i kontanter hos en mistænksom dame i redaktionens kasse. Så tog han hjem for at pakke og bestille togbilletter til Paris.

Redaktionschefen, Edgar Antonsson, var den første, der læste artiklen. Derefter kaldte han på bladets stjerne- og skandalereporter nummer ét, Arne Lemberg, og bad ham om også at læse den.

Som Arne Lemberg senere fortalte, gjaldt hans første spørgsmål navnet på den journalist, der havde skåret den historie, for det var jo ikke ham selv, og vedkommende havde for øvrigt gjort det bedre, end han selv kunne have gjort.

“Det er slet ikke en journalist,” svarede Edgar Antonsson angiveligt. “Det her er den første artikel, fyren nogensinde har skrevet ...”

Edgar Antonsson mente at have gjort et fund, en slags uslebet journalistisk diamant.¹⁰ Han fik hurtigt overbevist chefredaktør Rune Ernestad.

Følgen blev, at det intetanende journalistfunds Pariserrejse blev forsinket, for Rune Ernestad ringede og inviterede på frokost. Man skulle også have fundet ud af noget med billeder. Man lejede et matroskostume, og han måtte finde sine egne, autentiske udmærkelser fra militærtjenesten frem. Flådens skyttemedalje og en del idrætsmærker.

Frokosten blev indtaget i stigende humør på Rådhusrestauranten, og den blev særdeles fugtig. 1960'ernes repræsentationsstil inden for bladverdenen, og ikke kun der, ville ligne vore dages Rusland sammenlignet med vore dages Sverige.

Bjørneskinke er det eneste, jeg husker, samt at de to andre, Rune Ernestad og Edgar Antonsson, vistnok drak snaps til forretten. Jeg fik lov til at vælge vin til resten.

Da desserten var ved at være konsumeret, på omtrent det tidspunkt, hvor der plejer at blive holdt takketale, kom Rune Erne-

stad til sagen, og sagen var totalt overrumplende:

“Jeg har talt med forlagets ledelse. Du kan starte på et hvilket som helst af alle Åhlén & Åkerlunds blade. Men siden det var os, der fandt dig, ser vi selvfølgelig helst, at du kommer til os ...”

Det svimlede for den unge forfatter. Forslaget var naturligvis en lige så utilsigtet som uhørt fornærmelse. Hverken Claude Simon eller J.M.G. Le Clézio hørte hjemme på Åhlén & Åkerlunds blade, og lige så lidt deres kommende svenske ligemand. Hvis valget havde stået mellem at arbejde resten af livet som havnebisse eller at blive journalist, endnu værre *ugebladsjournalist*, havde det været enkelt.

Han hånlo dog ikke, rejste sig ikke for at sige tak for mad og farvel af den enkle grund, at han var en gentleman og desuden beruset. Derfor prøvede han at finde en høflig måde at komme ud af den ubehagelige klemme på. Han greb til lønargumentet og fremførte, at han kunne se frem til en solid indtægt som docent, når han nu snart blev licentiat. Det var noget af en overdrivelse. Men svært at tjekke og desuden fremført på hans kolde, snobbede sprog, der burde have gjort det afvisende budskab vældig meget klarere. Argumenter om penge plejer at virke til alle tider og i enhver sammenhæng.

Men ikke på lige det tidspunkt og i lige den sammenhæng på Rådhusrestaurangen i Sankt Eriksgatan i Stockholm forsommeren 1966.

“Du undervurderer totalt, hvilke muligheder journalister har for at tjene penge i dagens Sverige,” svarede Rune Ernestad lynhurtigt og gemytligt. “Hvad kunne du forestille dig i løn, så fedt er det vel ikke at være docent?”

Pludselig havde journalistfundet rodet sig ud i noget, der mindede foruroligende om en lønforhandling, altså det, der følger, efter at man allerede er enige om hovedsagen. Han tyede desperat til næste undvigemanøvre, forhaling, høflig forhaling.

Han forklarede, at dette forslag om så fuldstændigt at skifte karriere kom lige lovlig pludseligt, og at han nok hellere måtte tænke over det. Og det ville han få god tid til, eftersom han skulle et par måneder til udlandet.

Det man får udskudt et par måneder, er man så godt som ude af, troede han.

Og sådan virkede det også, for Rune Ernestad resignerede over for dette svært håndterlige forhalingskneb. Men Edgar Antonsson gav ikke op.

“Hvor skal du hen?” spurgte han interesseret.

“Tja, jeg tager toget til Paris, og så må vi se. Sydfrankrig helt sikkert, jeg kender nogen i Montpellier. Og Spanien, måske fiestaen i Pamplona. Jeg er kun mig selv, jeg har penge på lommen og skal ikke være hjemme på et bestemt tidspunkt.”

Tilstrækkelig vagt, han mente at være smuttet ud af fælden. Edgar Antonsson tog sit visitkort frem, lagde det på den hvide hørduk og erklærede, at “hvis du på et tidspunkt får brug for flere penge, så ringer du bare til nummeret her. Så skal vi nok finde på noget, du kan skrive dernedefra.”

Dermed så faren ud til at være drevet over. Og han tog toget til Paris.

I Paris nåede han ikke ret langt væk fra Gare du Nord, før han mødte forfatteren Anderz Harning, og forbløffende nok – de var nemlig forskellige i stort set alle henseender måske lige undtagen sværmeriet for en vis fransk litteratur – opstod der hurtigt et venskab mellem dem, der kom til at vare helt frem til Anderz Harnings alt for tidlige død.

Historien om Anderz Harning og Paris er lang og hører ikke rigtig hjemme i denne beretning. Men i al korthed kan man vel sige, at det nye venskab i bogstavelig forstand havde en høj pris, idet Harnings indtag af vin og øl foruroligende hurtigt gjorde indhug i de rigelige rejsepenge fra Åhlén & Åkerlund.

Da valget en blygrå tømmermandsmorgen stod mellem at bruge de sidste slanter på en togbillet hjem fra Gare du Nord for derefter at genoptage jobbet som havnearbejder eller at foretage den der opringning til Edgar Antonsson, valgte han naturligvis det letsindigste og fysisk mindst anstrengende alternativ.

Dagen efter blev der i banken Crédit Lyonnais' hovedafdeling på Champs Elysées talt et så stort og farvestrålende bundt sedler op, at han troede, der måtte være tale om en misforståelse. Bank-

damen tjekkede sagen på hans diskrete indvending, men kunne blot bekræfte, at pengene skulle udbetales til monsieur Guillou og kom fra firmaet Bonnier (med fransk udtale) i Stockholm. Fælden var smækket igen.

Han fik nu et par reportageopgaver, som han i den grad sjoflede, hvilket i lige så høj grad skyldtes hans arrogance som hans manglende journalistiske kundskaber og foragt for ugeblade. Han troede, at opgaven var for nem, især da for en yderst litterær forfatter, til at man overhovedet behøvede at anstrenge sig. Han led formentlig af en fordom, man ofte også finder hos etablerede forfattere, nemlig at det er ens egen stilistiske kunnen og iagttagelsesevne, der skaber den suveræne reportage, uden at man som mere primitive journalister behøver at nedlade sig til at stille spørgsmål til folk og bruge tid på alskens trivielle undersøgelser af de faktuelle forhold.

Den første reportageopgave, den unge korrespondent skulle have fra hånden, oversteg langt hans formåen: at skildre og kommentere filmfestivalen i Cannes.

Han havde sin nyindkøbte smoking, akkrediteringerne var i orden, han talte de nødvendige sprog – så langt var forudsætningerne ganske gode. Men han var også toogtyve år, så godt ud og kom til at koncentrere sig om de forkerte ting, for nu at udtrykke det forsigtigt. “Sus og dus” er måske en lige så datidig som træffende forskønnende omskrivning.

Jeg husker intet af den garanteret ubrugelige artikel, han biksede sammen på sit elegante hotelværelse, men jeg aner, at den var fuld af almene indtryk og overlegent fnysende kommentarer til alt det kommercielle og overfladiske. Uf!

Endnu værre vanrøgtede han opgaven med at skrive om skatteparadiset Monaco. Han boede stilfuldt på Hôtel de Paris, brugte en stor del af dagen på hurtigsvømning i swimmingpoolen, besøgte kasinoet og spiste og drak til den store guldmedalje.

Men noget var han trods alt nødt til at undersøge, Monaco var ikke nogen filmfestival, der lod sig skildre udelukkende med stilfuldt sprog, så meget forstod selv han. Derfor ville han foretage et interview med en højere embedsmand, der havde en central

funktion i landets styre og kontor i fyrstens palads.

Det følgende er et mareridt, som bliver ved med at forfølge mig.

Velklædt, men noget beruset møder han op hos den monegaskiske samfundsspids, der muligvis bliver lidt forbavset over den velakkrediterede Bonnier-korrespondents unge alder og derfor uheldigvis stiller nogle indledende spørgsmål om journalistens baggrund.

Journalisten forklarer da – erindringen fremkalder angst og håndsved – at han slet ikke er journalist, men forfatter, og at hans svenske arbejdsgiver har valgt at sende netop en forfatter i stedet for en journalist, fordi man simpelthen ønsker sig en artikel af højere klasse.

Monegaskeren bliver ikke spor imponeret. I stedet gør han straks en ende på smalltalk'en, slår ud med armene og beder hr. forfatteren stille sine spørgsmål.

Eftersom han mener at være udstyret med et overlegent intellekt, der når som helst gør det til en nem sag at improvisere spørgsmål, har den unge reporter selvfølgelig ikke forberedt nogen interviewspørgsmål. Men nu er han altså nødt til at fyre et første spørgsmål af på stedet.

Det er nu, han skal bruge sit overlegne intellekt. Han tager hurtigt notesblokken frem og spørger med høfligt neutralt ansigt, hvordan man skal forestille sig fremtidens industrielle ekspansion i Monaco.

Planen er, at der nu skal komme en endeløs forelæsning, der giver ham tid til at udtænke de rigtige spørgsmål og skrive dem ned, samtidig med at det ser ud, som om han lytter til forelæsningsen om den industrielle ekspansion.

Planen virker ikke.

Monegaskeren sidder nogle sekunder uden at sige noget, så trykker han på knappen til sekretæren på samtaleanlægget og siger så, ordret citeret:

“Bedste monsieur Guillou, jeg er overbevist om, at både De og jeg kan finde betydelig bedre anvendelse for vores tid. Af velkendte grunde har Monaco helt andre økonomiske prioriteringer end, hm, industriel ekspansion.”

Sekretæren står nu i døren. Monegaskeren fortsætter i et isnende venligt tonefald:

“Christine, vil De være så venlig at vise monsieur Guillou ud?”

Spørgsmålet er, om den unge forfatter, der ret beset heller ikke var forfatter, eftersom hans bøger var blevet refuseret, skammede sig lige så meget over sin idiotiske fiasko og velfortjente affærdigelse, som jeg gør nu. Desværre er svaret på det spørgsmål nok nej, men ikke desto mindre er den angstfulde erindring aldrig holdt op med at plage mig.

Én god ting kom der dog ud af denne mareridtsoplevelse: Her treogfyrre år efter kan jeg konstatere, at det var sidste gang, jeg mødte uforberedt til et interview.

Og dermed skulle dette afsnit være slut, med effektiv slutpointe og det hele. Men så gør jeg en foruroligende opdagelse, da jeg søger i mit arkiv for at finde en dato til en fodnote. Det, jeg har skrevet i den tro, at det var sandt, journalistik snarere end litteratur, er ikke helt sandt.

Det var ikke først på sommeren og på vej hjem fra frihavnen, jeg læste den artikel i *Expressen*, der udløste hele hændelsesforløbet, det var i februar samme år, hvor jeg altså arbejdede som lærervikar.

Det, der korrupperer hukommelsen, er en roman, jeg skrev i 1973-74, *Den store afsløring*, der fortæller om tiden på FiB/aktuelt på en helt anden måde, end jeg har tænkt mig at gøre nu.

Det var selvfølgelig vigtigt for romanens handling at få optakten overstået i en fart og så hurtigt som muligt komme ned til Anderz Harning i Paris. Det var en helt rigtig dramaturgisk beslutning, historien bliver bedre på den måde.

Problemet med romanens virkelighed er, at det her nogle årtier senere er den litterære konstruktion, jeg husker, og ikke den mere grå virkelighed, der varede et langt og trist forår, inden det blev Paris. Bortset fra det var den rigtig nok.

Hvis jeg i det følgende griber mig selv i flere litterære forbedringer af virkeligheden, skal jeg nok sige til.